

Distinse oficialități, Onorată asistență,

Salutăm inițiativa Consiliului Județean Satu Mare prin Muzeul Județean de a organiza o manifestare științifică de prestigiu („1918 – SFÂRȘIT ȘI ÎNCEPUT DE DRUM. TRANSFORMĂRI GEOPOLITICE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST”) și ne bucură faptul că acestei inițiative s-au alăturat numeroase universități, muzee și institute de cercetare ale Academiei Române. Aceasta demonstrează nu numai actualitatea tematicii ci și responsabilitatea atâtor instituții de a aborda într-o manieră științifică, printr-un dialog academic, probleme uneori sensibile în istoriografiile popoarelor din Europa Centrală și de Sud-Est.

Unirile Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România în cursul anului 1918 au reprezentat un proces firesc, precum la italieni, germani ș.a. care în epoca modernă au reușit să își realizeze unitatea național-statală. Transilvania cu provinciile adiacente reprezintă cam 40% din teritoriul și populația României actuale. România de la începutul secolului al XX-lea (137 000 km pătrați) a luptat între anii 1916-1918 în Războiul cel Mare pentru Întregirea Neamului, dar ceilalți români (mai mult de jumătate din câți erau ei atunci) au luptat între 1914 și 1918. Cu alte cuvinte, mai mult de jumătate dintre toți românii s-au angajat în luptă - sub o formă sau alta - fără să fie întrebați, odată cu imperiile în care se aflau cuprinși, încă de la începutul războiului. Este vorba despre românii din Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. România s-a gândit mereu la acești români și a negociat cu marile puteri soarta lor. Paradoxul era că intrarea României în război - de neevitat la un moment dat - ducea la renunțări dureroase indiferent de opțiune: alăturarea la Antanta (Franța, Anglia, Rusia) însemna abandonarea Basarabiei, iar alăturarea la Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria) marca abandonarea Transilvaniei și Bucovinei. Până la urmă, Dumnezeu a rânduit astfel lucrurile încât aproape nimic nu a fost pierdut, încât românii au ajuns să trăiască în anul 1918 „ora lor astrală”, împărțându-se din ambrozia și nectarul celor aleși. Dar, dincolo de orice comentariu, intrarea României în luptă în 1916 a fost inevitabilă, iar decizia regelui Ferdinand și insistența primului-ministru Ion I. C. Brătianu au fost judicioase, absolut necesare.

Ziua de 1 Decembrie nu celebrează doar unirea Transilvaniei cu România - cum se mai pretinde câteodată în mod grăbit - ci chiar formarea României întregite, în urma tuturor actelor din 1918. De la 137 000 km pătrați, România a ajuns la 296 000 de km pătrați. Cine cu cine s-a unit? România mică s-a unit cu celelalte Românii ca să formeze România deplină. Unirea s-a făcut prin conștientizarea popoarelor, în măsura în care s-a putut. Marea parte a românilor au dorit unirea, fiindcă ei fost educați în acest sens de către elitele intelectuale, politice și religioase. Marele merit al românilor a fost acela că au avut o elită responsabilă, conștientă de rolul său, activă și viguroasă. S-a spus și s-a scris recent - fără noimă - că românii ardeleni ar fi fost fascinați de „superioritatea” culturii stăpânitorilor seculari și că nu ar fi vrut unirea cu România balcanică și înapoiată. Totuși, stăpânirea străină era mai amară decât pelinul, iar visul și speranța veneau din forța poporului român și din dorința de unire cu România.

De altminteri, nu numai românii gândeau așa în acei ani. Actele de voință populară din 1918 au fost în conformitate cu interesele popoarelor ceh, croat, polonez, român, sârb, slovac, sloven etc., fiind primite cu simpatie de către aceste popoare. Datorită mentalității de popoare

imperiale, inoculate de-a lungul secolelor, au trăit mari frustrări popoarele rus, german, maghiar și austriac. În Ungaria, pe fondul acestei atmosfere apăsătoare, guvernele de după 1918-1920 au desfășurat o propagandă revizionistă fără precedent, deplângând pierderea a „două treimi din teritoriu și din populație”, fără menționarea faptului că aceste „pierderi” se refereau la provincii și țări istorice în care ungurii se aflau în minoritate. Oricum, se vede clar că românii și România nu au făcut nimic ilegal și nedemocratic în 1918 (la nivelul democrației de atunci), din moment ce deciziile lor de la Chișinău, de la Cernăuți și de la Alba-Iulia au fost aprobate, ratificate, recunoscute de către marile puteri. Astfel, sărbătoarea națională a României de la 1 Decembrie nu jignește pe nimeni, ci doar cinstește cea mai mare împlinire națională a românilor din toate timpurile.

Eseuri istorice se pot scrie multe, opinii despre trecut poate exprima oricine, dar scrisul istoric trebuie lăsat istoricilor de meserie, cercetătorilor, celor obișnuiți și pregătiți să opereze cu sursele istorice. Conform specialiștilor, în epoca despre care scriem, unirea din 1918 a fost un act de voință națională românească, formulat de majoritatea populației și recunoscut prin tratate internaționale cu valoare de lege. Restul sunt chestiuni interesante, dar adiacente. Ele se cuvin studiate, relevate, dar nu augmentate, deviate, scoase din context sau falsificate. Eseurile despre trecut au rostul lor, ca și publicistica istorică în general. Se face astăzi copios meta-istorie, istorie contrafactuală, istoria iluziilor oamenilor, istoria ideilor neviabile și a personalităților care luptau contra curentelor dominante, se evocă felurite ciudățenii și rarități, ajung să fie privite drept mituri clișeele și stereotipurile, să fie valorizate personaje considerate îndeobște negative etc. Toate acestea au loc sub soare, sunt adesea receptate mai bine de public decât temele clasice de istorie, fiindcă gustul este și el esențial în revigorarea trecutului. Dar aceste abordări nu trebuie confundate cu cercetarea trecutului dacă ele nu reprezintă așa ceva, pe de o parte, iar concluziile unor întâmplări sau fapte marginale nu trebuie impuse drept dominante, pe de altă parte.

Se cuvine, de aceea, să facem distincție clară între opiniile istorice rostite de amatori și rezultatele cercetărilor întreprinse de specialiști și chiar între eseurile scrise de unii istorici fără stagii în arhive și studiile cunoscătorilor, ale profesioniștilor autentici. Cu toții ne putem pronunța despre Marea Unire, fiindcă ne-am cucerit libertatea de exprimare, dar avem datoria să deosebim adevărul izvoarelor de părerea neautorizată, născută din curiozitate, teribilism, pasiuni (patimi) și/sau interese. De asemenea, înainte de sentințe unilaterale, avem obligația să comparăm. Numai așa vom putea spune dacă suntem sau nu unici sub soare și dacă ceea ce s-a petrecut la noi în 1918 se poate sau nu încadra într-o serie de fapte, trăite de mai multe popoare. Vom distinge astfel mult mai bine între acele studii de nișă. Transmit mult succes participanților la această valoroasă manifestare științifică.

Cluj-București, 26 aprilie 2018
Acad. Prof. Ioan-Aurel Pop,
Rectorul Universității Babeș-Bolyai,
Președinte al Academiei Române